

Notitie

Onderwerp: Deelplan 5 fase 4
Projectnummer: 363927
Referentienummer: SWNL0254409
Datum: 20-12-2019

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De initiatiefnemer is voornemens om het reeds voorbelasten deel bouwrijp te maken en te starten met de woningbouw en het nog niet voorbelasten deel voor te belasten. Wanneer bij dergelijke ontwikkelingen beschermde plant- of diersoorten in het geding zijn, dienen deze te worden getoetst aan de wet- en regelgeving voor natuur. Om inzichtelijk te maken of de kans bestaat dat dit het geval is bij de voorgenomen plannen is dit verkennend natuuronderzoek uitgevoerd.

1.2 Kader van het onderzoek

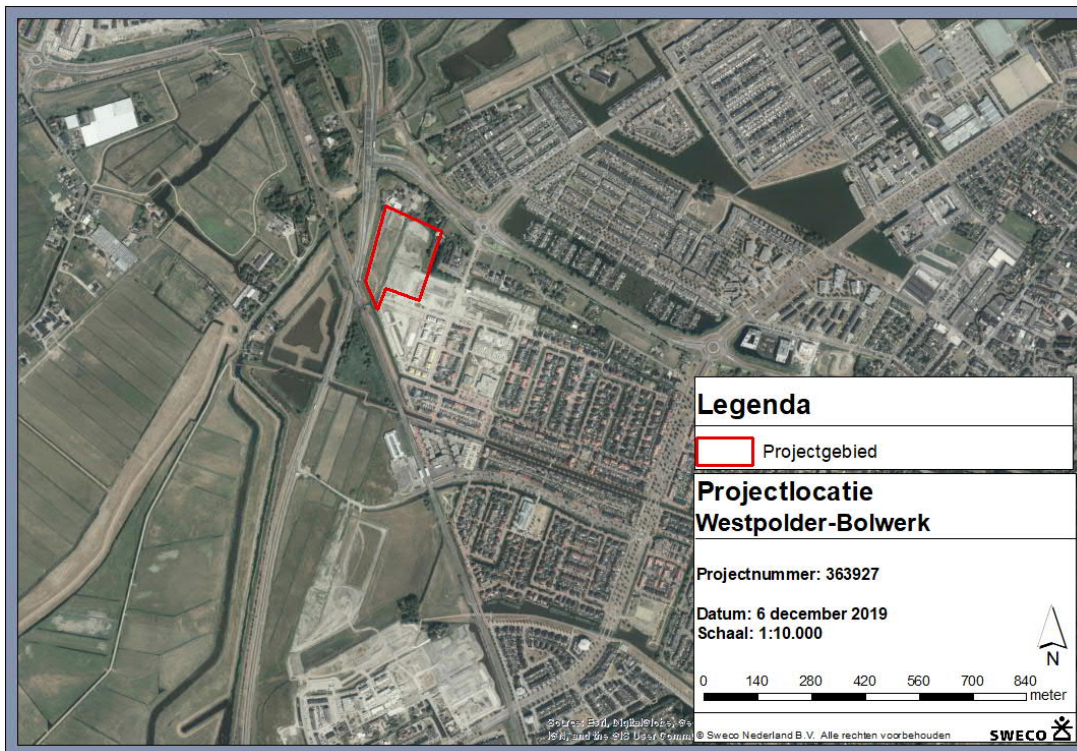
Projecten of handelingen dienen te worden getoetst aan de wet- en regelgeving voor natuur. De natuurbescherming in Nederland bestaat uit de volgende kaders:

- Wet natuurbescherming:
 - Natura 2000-gebieden
 - Soorten
- Natuurnetwerk Nederland (NNN).
- Andere provinciaal beschermde gebieden buiten het NNN.
- Gemeentelijk beleid.

Het verkennend natuuronderzoek is er op gericht om een eerste inzicht te krijgen in de mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden in en om het projectgebied en de mogelijke vervolgstappen die moeten worden genomen met betrekking tot aanvullend veldonderzoek, nader effectonderzoek en nadere procedures. Het verkennend natuuronderzoek is de eerste stap in de procedure. Afhankelijk van het resultaat moeten de navolgende stappen al dan niet worden doorlopen. In dit verkennend onderzoek heeft alleen toetsing plaatsgevonden op soortbescherming.

1.3 Ligging projectgebied en voorgenomen activiteiten

Het projectgebied is gelegen in Berkel en Rodenrijs, gemeente Lansingerland in de provincie Zuid-Holland, zie figuur 1. Het projectgebied is gelegen in de polder Meerpolder. Ten noorden en ten westen van het projectgebied ligt de groenzone Berkel-Pijnacker die onderdeel uitmaakt van de Groenblauwe Slinger; de ruimtelijke en ecologische verbindingzone tussen Midden-Delfland en het Groene Hart. Ten noorden en oosten van het projectgebied liggen woonwijken en ten zuiden liggen nog te ontwikkelen woongebieden en verder ten zuiden liggen de bedrijvenparken Oudeland en Rodenrijs.

Figuur 1. Ligging van het projectgebied

2 Wet natuurbescherming: soortenbescherming

2.1 Toetsingskader

In de Wet natuurbescherming is de soortenbescherming in Nederland geregeld. In de Wet natuurbescherming worden drie verschillende beschermingsregimes gehanteerd waaraan verschillende verbodsbepalingen zijn gekoppeld: Soorten Vogelrichtlijn (artikel 3.1 e.v.), Soorten Habitatrichtlijn (artikel 3.5 e.v.) en Andere Soorten (artikel 3.10 e.v.). Voor een uitgebreide beschrijving zie bijlage 1.

Voor *Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijnsoorten* geldt dat voortplantings- en rustplaatsen (inclusief functionele leefomgeving) van beschermde soorten niet opzettelijk verstoord of vernietigd mogen worden en dat exemplaren van beschermde soorten niet opzettelijk mogen worden gedood of verwond.

Voor *Andere beschermde soorten* geldt dat voortplantingsplaatsen en rustplaatsen (inclusief functionele leefomgeving) van beschermde soorten niet (opzettelijk) vernietigd mogen worden en dat exemplaren van beschermde soorten niet (opzettelijk) mogen worden gedood of verwond. Verbodsbepalingen ten aanzien van de verstoring zijn niet van toepassing op deze soorten.

Ten aanzien van de *andere beschermde soorten* geldt dat het bevoegd gezag (provincies c.q. ministerie van LNV) de vrijheid hebben om soorten binnen deze categorie vrij te stellen van de verbodsbepalingen uit artikel 3.10 Wet natuurbescherming. Met artikel 8.1 van de verordening van de provincie Zuid-Holland wordt een dergelijke vrijstelling gegeven.

De diersoorten waarop de vrijstelling ten behoeve van ruimtelijke ingrepen ziet worden genoemd in bijlage 1 (tabel 1).

Naast bovengenoemde verbodsartikelen bevat de Wnb een algemeen geldende zorgplicht. Deze zorgplicht is te allen tijde van toepassing en geldt ook voor niet beschermde flora en fauna.

2.2 Methode

Bronnenonderzoek

De inventarisatie betreft een onderzoek naar de actueel en potentieel voorkomende beschermde soorten in het projectgebied. De inventarisatie bestaat uit een bronnenonderzoek, een verkennend veldbezoek en habitatgeschiktheid beoordeling.

Het bronnenonderzoek heeft als doel een overzicht te verkrijgen van de beschikbare informatie met betrekking tot het voorkomen van beschermde soorten in het projectgebied en omgeving. Hiervoor zijn de volgende bronnen gebruikt:

- NDFF database (2014-2019).
- NDFF Verspreidingsatlas.
- SOVON (www.sovon.nl).
- EIS Nederland (www.eis-nederland.nl).
- Vlinderstichting (www.vlinderstichting.nl).
- RAVON (www.ravon.nl).
- Zoogdiervereniging (www.zoogdiervereniging.nl).

Habitatgeschiktheidsbeoordeling

Op basis van een oriënterend veldbezoek is de geschiktheid van biotopen voor beschermde soorten beoordeeld. Deze beoordeling brengt samen met het bronnenonderzoek de beschermde soorten(groepen) in beeld die in het projectgebied (kunnen) voorkomen. Het veldbezoek heeft plaats gevonden op 5 december 2019 door een deskundig ecoloog¹ van Sweco.

Analyse en toetsing van mogelijke effecten

Op basis van het bronnenonderzoek en de habitatgeschiktheidsbeoordeling wordt een inschatting gemaakt in hoeverre de te verwachten soort(groepen) en/of het geschikte biotoop beïnvloed kunnen worden door de voorgenomen activiteit. Op basis van deze analyse wordt geconcludeerd voor welke soort(groepen) er nader (veld)onderzoek en eventueel ontheffingsplicht in kader van Wet natuurbescherming van toepassing is. Het onderzoek beperkt zich tot op grond van de Wnb beschermde planten- en diersoorten. Niet-beschermde Rode lijstsoorten die in het projectgebied (kunnen) voorkomen zoals diverse soorten paddenstoelen en vaatplanten worden niet in het onderzoek betrokken omdat deze soorten niet relevant zijn voor toetsing aan de Wet natuurbescherming.

2.3 Voorkomende ecotopen

Het projectgebied bestaat voor de helft uit weiland en werd tijdens het veldbezoek gebruikt als schapenweide. Op het overige deel ligt voorbelasting die met ruigte is begroeid.

¹ Onder een ecologisch deskundige wordt een persoon verstaan die aantoonbare kennis en ervaring heeft op het gebied van soort specifieke ecologie doordat deze: op HBO- of universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie, en/of; als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en/of werkzaam is voor een terrein beherende organisatie; zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties, en/of; zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming

Langs en door projectgebied lopen watergangen, deze zijn bestaand en/of nieuw gegraven. Zie figuur 2 voor een impressie van het projectgebied.

Figuur 2. Impressie van het projectgebied.

2.4 Planten

De NDFF toont geen waarnemingen van beschermde plantensoorten binnen het projectgebied en nabije omgeving. Tijdens het veldbezoek zijn geen beschermde soorten waargenomen. Op de weilanden groeit hoofdzakelijk gras met hondsdrif, brandnetel, speerdistel en distel spec. Langs de watergangen groeit riet en op de voorbelasting groeit kanadese fijnstaal, riet en wilg spec.

In het projectgebied is geen sprake van een dergelijke leefomgeving en/of de juiste leefomstandigheden voor beschermde soorten. Het projectgebied betreft een intensief beheerd veld en de aanwezige soorten indiceren een voedselrijke bodem zoals brandnetel en diverse distelsoorten daarnaast wordt het niet voorbelasten deel gebruikt als schapenweide. Op basis van de afwezigheid van beschermde planten uit het bronnenonderzoek en de habitatgeschiktheidsbeoordeling wordt de aanwezigheid van beschermde planten uitgesloten. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

2.5 Vleermuizen

De DFF toont waarnemingen van gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis in de omgeving van het projectgebied. Vleermuizen zijn op basis van de keuze in verblijfplaatsen globaal in twee soorten te verdelen: soorten die in gebouwen hun verblijfplaats hebben en vleermuizen die hun verblijfplaats in bomen hebben. In het projectgebied zijn geen gebouwen aanwezig. De werkzaamheden hebben geen negatief effect op verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen.

Boombewonende vleermuizen hebben hun verblijfplaats onder ander in holtes en achter loszittende bast in bomen. In het projectgebied zijn geen bomen aanwezig. De werkzaamheden hebben geen negatief effect op verblijfplaatsen van deze soorten. Aanvullend onderzoek naar verblijfplaatsen van vleermuizen is niet noodzakelijk. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

In het projectgebied zijn geen structuren aanwezig die als vliegroute gebruikt kunnen worden. Buiten het projectgebied kan de watergang langs de linkerzijde van de N472 potentieel een vliegroute vormen. Het projectgebied betreft geen essentieel foerageergebied, er is namelijk voldoende uitwijkmogelijkheid naar bijvoorbeeld de watergang, tuinen en overig akkerland en weiland in de omgeving. Aanvullend onderzoek naar foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen is niet noodzakelijk. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

2.6 Overige zoogdieren

De NDFF toont waarnemingen van haas, konijn, vos, wezel, hermelijn, wezel en diverse muizensoorten. De egel is waargenomen in de woonwijken rondom het projectgebied. Tijdens het veldbezoek is de haas meerdere malen waargenomen. Voor deze soorten geldt in de provincie Zuid-Holland een vrijstelling. Andere beschermde soorten worden op basis van het habitat niet verwacht. Aanvullend onderzoek naar beschermde soorten is niet noodzakelijk. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

2.7 Vogels

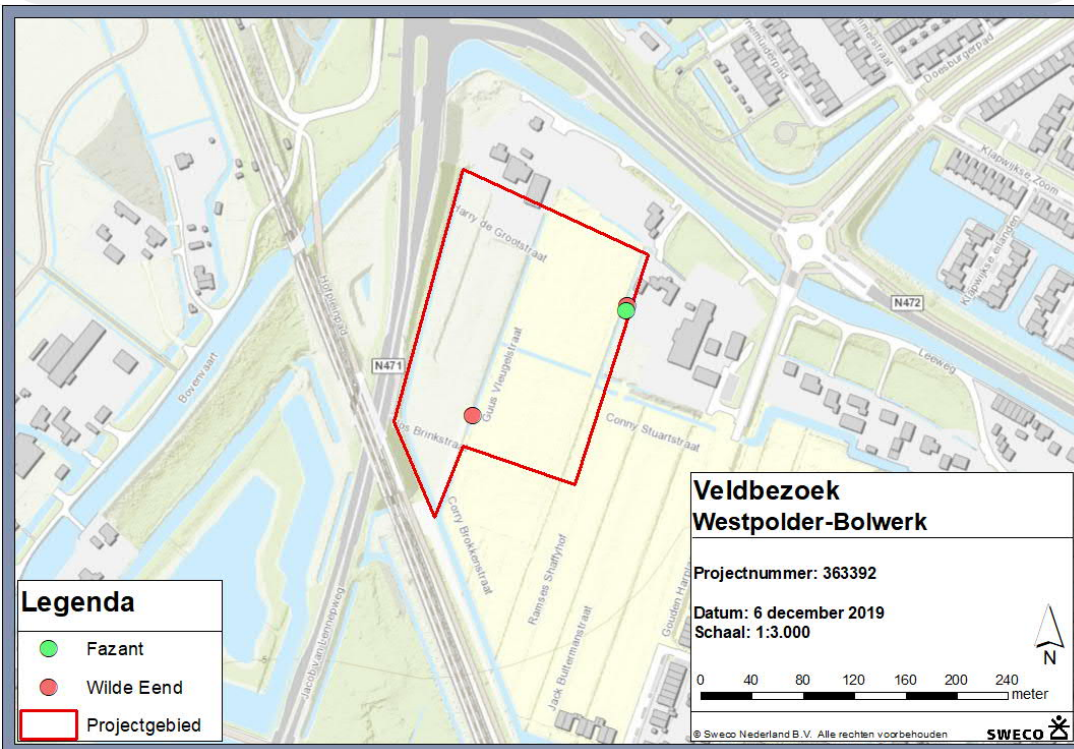
De NDFF toont geen waarnemingen van vogels met jaarrond beschermde nesten in het projectgebied. Buiten het projectgebied toont de NDFF waarnemingen van de huismus (cat. 2). Er zijn in het projectgebied geen geschikte locaties aanwezig voor nesten van soorten met jaarrond beschermde nesten. Er staan geen gebouwen voor gebouwnestende soorten en geen bomen voor boomnestende soorten.

Tijdens het veldbezoek zijn de wilde eend en fazant waargenomen zie figuur 3. De fazant verschuilt zich in de ruigte op de voorbelasting. Graspieper, veldleeuwerik, scholekster, Kieviet, wilde eend en de fazant kunnen van het grasland en de ruige vegetatie gebruik maken om tussen te broeden en watervogels zoals de meerkoet kunnen gebruik maken van het riet langs de watergang om tussen te broeden. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig. Alle in Nederland broedende vogels zijn beschermd, aanvullende maatregelen voor broedvogels zijn noodzakelijk.

Tekstbox 1. Vogels met jaarrond beschermde nesten.

Vogels met jaarrond beschermde nesten categorie 1 t/m 4 en vogels met jaarrond beschermde nesten als er sprake is van ecologisch zwaarwegende redenen (categorie 5).

- Categorie 1: Jaarrond gebruikte nesten (steenuil)
- Categorie 2: Zeer honkvaste koloniebroeders of afhankelijk bebouwing
- Categorie 3: Zeer honkvaste broeders of afhankelijk bebouwing (geen kolonie)
- Categorie 4: Vogels die ieder jaar terugkeren naar specifiek nest
- Categorie 5: Honkvaste broeders, maar voldoende flexibel

Figuur 3. Waargenomen soorten tijdens het veldbezoek.

2.8 Amfibieën en Reptielen

De NDFF toont waarnemingen van de gewone pad, meerkikker en bastaardkikker in het projectgebied en de omgeving. Naast deze soorten worden ook andere algemene soorten verwacht zoals de bruine kikker en kleine watersalamander. Van beschermde soorten kan volgens de verspreidingsatlas de rugstreeppad in de omgeving voorkomen. Het projectgebied is vanwege de begroeiing ongeschikt habitat voor de rugstreeppad.

De rugstreeppad is een pioniersoort die snel geschikte gebieden kan koloniseren en komt voornamelijk voor in zandrijke gebieden, het voortplantingswater bestaat uit weinig begroeide opdrogende poelen. Door het voorbelasten en bouwrijp maken van het projectgebied wordt het projectgebied geschikt voor de rugstreeppad. Om kolonisatie te voorkomen is het aan te bevelen maatregelen te treffen. Aanvullend onderzoek naar beschermde soorten is niet noodzakelijk. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

2.9 Vissen

De NDFF toont geen waarnemingen van beschermde soorten in het projectgebied of de omgeving. Wel kunnen algemeen voorkomende soorten in de sloten voorkomen zoals de kleine modderkruiper, driedoornige stekelbaars, tiendoornige stekelbaars en bittervoorn. Aanvullend onderzoek naar beschermde soorten is niet noodzakelijk. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet nodig.

2.10 Ongewervelden

De NDFF toont geen waarnemingen van beschermde soorten in en in de omgeving van het projectgebied. Beschermde insectensoorten en andere beschermde ongewervelden eisen een zeer specifiek habitat. Beschermde ongewervelde soorten zijn op basis van het aanwezige habitat en aanwezige planten uit te sluiten. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

3 Conclusies

De voorgenomen werkzaamheden hebben geen effect op beschermde soorten. Er is geen nader veldonderzoek en/of effectonderzoek noodzakelijk, er is geen ontheffing nodig.

Alle in Nederland broedende vogels zijn beschermd. De werkzaamheden dienen daarom bij voorkeur buiten het broedseizoen (ca half maart tot half juli)² plaats te vinden om verstoring te voorkomen. Indien dit niet mogelijk is, dient er eerst een broedvogelcontrole uitgevoerd te worden alvorens de werkzaamheden plaatsvinden. Maatregelen ter voorkoming van de vestiging van broedvogels zijn ook mogelijk zoals het kort houden van de vegetatie op de voorbelasting en het maaien van het riet. Deze maatregelen dienen wel voor het broedseizoen genomen te worden.

Door het voorbelasten en bouwrijp maken van het projectgebied wordt het projectgebied geschikt voor de rugstreeppad. Om kolonisatie te voorkomen is het van belang om poelvorming te voorkomen in de maanden maart t/m augustus of om een paddenscherm te plaatsen op de plekken waar de pad de gebieden kan betreden.

Geadviseerd wordt om een ecologisch werkprotocol op te laten stellen waarin mitigerende maatregelen nader zijn uitgewerkt.

² De Wet natuurbescherming kent formeel gezien geen broedseizoen. Van belang is of en broedende vogel aanwezig is. Broedende vogels zijn volgens de Wnb altijd beschermd.

Samenvattende tabel: Wnb soortenbescherming

Effecten	Nader veld onderzoek	Mitigerende maatregelen*	Nadere procedure
<ul style="list-style-type: none"> ● Algemene (broed)vogels ● Vrijgestelde en algemene amfibieën en vissen ● Vrijgestelde en algemene zoodgieren 	<ul style="list-style-type: none"> ● Nee 	<ul style="list-style-type: none"> ● Werken buiten broedseizoen vogels of terrein ongeschikt maken voor broedvogels <ul style="list-style-type: none"> ○ Aangepast maaibeleid ● Maatregelen ter voorkoming vestiging rugstreeppad <ul style="list-style-type: none"> ○ Paddenscherm en/of ○ Voorkomen van poelen op zanderige delen 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ecologisch werkprotocol

* mogelijke maatregelen om effecten te voorkomen

Referenties

NDFF Database voorkomende beschermde diersoorten. Ecogrid. Ingezien van <https://ndff-ecogrid.nl/uitvoerportaal/secure/index.zul#0> op 5 december 2019.

NDFF verspreidingsatlas. Ingezien van <https://www.verspreidingsatlas.nl/> op 5 december 2019.

Provincie Zuid-Holland (2016). Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland, met nummer 6949 (Prov. Blad 2016, 6788)

Verantwoording

Titel	Deelplan 5 fase 4
Projectnummer	363927
Referentienummer	SWNL0254409
Revisie	D1
Datum	20-12-2019
Auteur	Raisja Spijker
E-mailadres	raisja.spijker@sweco.nl
Gecontroleerd door	Maikell Verkade
Paraaf gecontroleerd	
Goedgekeurd door	Maarten Mouissie
Paraaf goedgekeurd	

Bijlage 1 Toetsingskader Wet natuurbescherming

3.1 Toetsingskader

In de Wet natuurbescherming is de soortenbescherming in Nederland geregeld. In de Wet natuurbescherming worden drie verschillende beschermingsregimes gehanteerd waaraan verschillende verbodsbepalingen zijn gekoppeld:

Soorten Vogelrichtlijn (artikel 3.1 e.v.)

- lid 1) Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen;
- lid 2) Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen;
- lid 3) Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben;
- lid 4) Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen;
- lid 5) Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Soorten Habitatrichtlijn (artikel 3.5 e.v.)

- lid 1) Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen;
- lid 2) Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren;
- lid 3) Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen;
- lid 4) Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen;
- lid 5) Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Andere Soorten (artikel 3.10 e.v.)

- lid 1) Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:
 - onderdeel a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - onderdeel b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
 - onderdeel c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Voor *Vogelrichtlijn-* en *Habitatrichtlijnsoorten* geldt dat voortplantings- en rustplaatsen (inclusief functionele leefomgeving) van beschermde soorten niet opzettelijk verstoord of vernietigd mogen worden en dat exemplaren van beschermde soorten niet opzettelijk mogen worden gedood of verwond.

Voor *Andere beschermde soorten* geldt dat voortplantingsplaatsen en rustplaatsen (inclusief functionele leefomgeving) van beschermde soorten niet (opzettelijk) vernietigd mogen worden en dat exemplaren van beschermde soorten niet (opzettelijk) mogen worden gedood of verwond. Verbodsbepalingen ten aanzien van de verstoring zijn niet van toepassing op deze soorten. Ten aanzien van de *andere beschermde soorten* geldt dat het bevoegd gezag (provincies c.q. ministerie van LNV) de vrijheid hebben om soorten binnen deze categorie vrij te stellen van de verbodsbepalingen uit artikel 3.10 Wet natuurbescherming.

Met artikel 3.10 van de wet wordt het mogelijk gemaakt om die bescherming op te heffen om redenen die onder meer verband houden met de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied, bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw, bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer en/of bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied. Met artikel 8.1 van de verordening van de provincie Zuid-Holland wordt een dergelijke vrijstelling gegeven. De diersoorten waarop de vrijstelling ten behoeve van ruimtelijke ingrepen ziet worden genoemd in tabel 1.

Tabel 1. Vrijgestelde soorten in Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland 2016).

Nederlandse naam
Aardmuis
Bastaardkikker
Bosmuis
Bruine kikker
Bunzing
Dwergmuis
Dwergspitsmuis
Egel
Gewone bosspitsmuis
Gewone pad
Haas
Hermelijn
Huisspitsmuis
Kleine watersalamander
Konijn
Meerkikker
Ree
Rosse woelmuis
Veldmuis
Vos
Wezel
Woelrat

Voor beschermde soorten die niet zijn vrijgesteld en de voorgenomen activiteiten strijdig zijn met de bepalingen in de nieuwe wet geldt een ontheffingsplicht. Deze kan alleen worden verleend indien de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor vogels geldt in afwijking hierop dat voor verstoring geen ontheffing nodig is, indien de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Het is ook mogelijk om voor beide categorie soorten te werken volgens een goedgekeurde gedragscode die is afgestemd op de nieuwe wet. Er is dan geen ontheffing nodig.

Naast bovengenoemde verbodsartikelen bevat de Wnb een algemeen geldende zorgplicht. Deze zorgplicht is te allen tijde van toepassing en geldt ook voor niet beschermde flora en fauna.

Zorgplicht (artikel 1.11)

- lid 1) Eenieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
- lid 2) De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
 - onderdeel a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
 - onderdeel b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevegd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
 - onderdeel c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.
- lid 3) Het eerste lid is niet van toepassing op handelen of nalaten in overeenstemming met het bij of krachtens deze wet of de Visserijwet 1963 bepaalde.